

a tüdőkapacitása a fehéreknél. Lundy Brown professzorasszony, aki az orvostudományok és Afrika-tanulmányok egyik szakértője a Brown Egyetemen, 2014-ben megjelent *Breathing Race Into the Machine: The Surprising Career of the Spirometer from Plantation to Genetics* („Fajt lehelünk a gépbe: a spirométer meglepő karrierje az ültetvényektől a genetikáig”) című könyvében megjegyzi, hogy „a fajkorrekciót” még mindig tanítják az orvostanhallgatóknak, és tudományos tényként, illetve bevett gyakorlatként van leírva a tankönyvekben.

A legújabb adatok azt mutatják, hogy a mai orvosok nem kezelik kellően a fekete felnőttek és gyermekek fájdalmát számos orvosi probléma esetében. A *The American Medical Association Journal of Ethics* [az amerikai orvosszövetség etikai folyóirata] által közzétett 2013-as összefoglaló tanulmánya, amely a faji különbségeket vizsgálta a fájdalomkezelés terén, úgy találta, hogy a fekete és a latin-amerikai emberek esetében – vakbélgyulladásos gyerekektől hospice-ellátásban lévő idősekig – a fájdalom kezelése elégtelen volt fehér embertársaikéhoz képest.

Az Amerikai Egyesült Államok Nemzeti Tudományos Akadémiájának folyóiratában (PNAS) megjelent 2016-os, 222 orvostanhallgatót és rezidens orvost vizsgáló felmérés azt mutatta, hogy az alanyok fele legalább egy tévhitet helyesnek tartott a fekete és fehér emberek közti fiziológiai különbségekről, többek között azt, hogy a fekete emberek idegvégződéseik kevésbé érzékenyek, mint a fehéreké. Amikor megkérték őket, hogy képzeljék el, mennyi fájdalmat éreztek fehér, illetve fekete betegek feltételezett helyzetekben, az orvostanhallgatók és a gyakorlóorvosok kitarítottak amellett, hogy a fekete emberek kevesebb fájdalmat éreztek. Emiatt kevésbé volt valószínű, hogy a szolgáltatók megfelelő kezelést ajánlottak. Ezeknek az orvosi pályára készülőknek a többsége is még mindig elhitte azt a hazugságot, amiért csaknem kétszáz éve Thomas Hamilton megkínozta John Brownt, hogy bizonyítsa: a fekete bőr vastagabb, mint a fehér.

Ez a különválasztás lehetővé teszi a tudósoknak, orvosoknak és más egészségügyi szolgáltatóknak – továbbá képzéseken résztvevőknek, akik a jövőben majd álláshelyeket töltenek be – hogy

figyelmen kívül hagyják saját bűnrészességüket az egészségügyi ellátás egyenlőtlenségeit illetően, és hogy elkendőzzék a belül jelentkező rasszizmust, valamint a tudatos és tudatlan előítéletességet, ami arra indítja őket, hogy elmentébe kerüljenek saját esküjükkel, mi szerint nem lehetnek senkinek ártalmára.

Az évszázados hiedelem az emberfajta közti testi különbségekben továbbra is elfedi a hátrányos megkülönböztetés és a strukturális egyenlőtlenségek kegyetlen hatásait, ahelyett, hogy az egyéneket és közösségeiket hibáztatnánk a statisztika szerinti rossz egészségi állapotokért. Ahelyett, hogy a rasszot olyan rizikófaktornak fogjuk fel, amely betegségeket vagy fogyatékosságokat jelez olyan meghatározott hajlamnak köszönhetően, amely egy több száz évvel ezelőtti, ingatag alapokra helyezett agyszülemény, jobban tennénk, ha úgy értelmeznénk a rasszot, mint ami egyet jelent az előítéletességgel, a hátránnyal és a rossz bánásmóddal. A fekete emberek nemzedékek hosszú sora és évszázadok óta a diszkrimináció célpontjainak számítanak; rossz egészségügyi állapotok az egyre sokszínűbb és mindinkább egyenlőtlen Amerika jövőbeli egészségének előképe lehet.

(*The New York Times Magazine*)

Marta Figlerowicz

Újból támadások keresztútjében Lengyelország szexuális kisebbségei

---

Hogyan hagyták cserben a liberálisok az LGBTQ⁴ csoportokat

Úgy tűnt, hogy az 1990-es évek közepe óta kezdtek jobbra fordulni a dolgok a szexuális kisebbségek számára Lengyelországban. Hivatalt kaptak az első nyíltan homoszexuális

---

4 LGBTQ: a betűszó jelentése: Lesbian, 'leszbikus', Gay, 'meleg', Bisexual, 'biszexuális', Transgender, 'transznemű' és Queer, 'furcsa, különös', amely utóbbi voltaképpen az előző csoportokat magában foglaló kifejezés.

és transznemű politikusok; a főáramlatba tartozó filmek és regények kedvező színben kezdték el feltüntetni az LGBTQ-szereplőket; 2001-ben Varsóban megrendezték az ország első meglelfelvonulását, amelyet követően ezek a vidéki városokban is megjelentek. Egy 2019. februári közvéleménykutatás során a lengyelek több mint 50 százaléka támogatta az azonos neműek élettársi kapcsolatát. Amikor 15 évvel ezelőtt elhagytam Lengyelországot, ezek a fejlemények akkoriban még elképzelhetetlenek voltak. Emigránsként meglepődve és elismeréssel figyeltem országomat az Atlanti-óceán túloldaláról.

De miközben a lengyel LGBTQ közösség a 2019-es népszavazás eredményét ünnepelte, ellenük fordult az áradat. Amióta Lengyelország jelenlegi jobboldali kormánya 2015-ben hatalomra került, helyzetük egyre elkerülhetetlenebbül rosszabbodott. 2019 tavasza óta különösképpen felerősödtek az LGBTQ-ellenes érzelmek, és kivételes politikai energiával szították őket. Márciusban Jarosław Kaczyński, a kormányzó Jog és Igazságosság Pártjának (PiS) elnöke nyilvánosan ellenezte az Egészségügyi Világszervezet szexuális nevelésről szóló iránymutatását, vádként hozva fel, hogy szexualizálja a gyerekeket és „megváltoztatja a gyerekek természetes identitását”. 2019 márciusa óta pedig 31 jobboldali önkormányzat (számuk tovább nő) nyilvánította megyéjét és városát „LGBTQ-mentesnek”. Az egyházak a meleget pedofiliával vádoló szórólapokat osztogattak. A jól ismert abortuszellenes aktivista, Kaja Godek azzal vádolta a meleg embekeket, hogy azért fogadnak örökbe gyerekeket, hogy megerősokolják és molesztálják őket. Július végén a Gazeta Polska jobboldali napilap „LGBT-mentes övezet” feliratú matricákat akart mellékelni az újság vasárnapi számához, és bírósági végzésre volt szükség kinyomtatásuk megakadályozására. Múlt héten Marek Jedraszewski érsek „szívárványos pestisként” írta le az LGBTQ-közösségeket.

Az LGBTQ-ellenes erők ilyenfajta összeállása, beleértve a katolikus egyházat, a jobboldali aktivistákat és a médiát, valamint a nemzeti kormányt és a helyi önkormányza-

tokat, felhergelte választóközveteket és nyilvánvalóan meggyőzte a bizonytalan szavazók egy részét. Ennek a kampánynak már voltak ijesztő, sőt tragikus következményei. 2019. július végére egy másik közvéleménykutatás szerint 44 százalékra esett vissza az azonos neműek kapcsolatát támogatók száma Lengyelországban. Július 25-én kegyetlenül bántalmazták Przemysław Witkowski újságíró Wrocławban, mivel hangot adott egy, az utcán látott homofób graffiti miatti tiltakozásának. Amikor Białystokban, egy közepes méretű vidéki városban július 20-án megrendezték az első meglelfesztivált, egy szélsőséges csoport megtámadta a parádét, köveket és palackokat dobálva a felvonulókra, ezáltal több embert megsebesítve. Kilencvenkét feltételezett elkövető ellen indult eljárás – ugyanakkor a kormány és az egyház nemigen sietett a támadás elítélésére. Egy kormányzati támogatásban is részesülő katolikus folyóirat véleményünket jelentetett meg, amelyben „jogosnak” nevezte az általuk elkövetett erőszakot. A jelenlegi oktatási miniszter, Dariusz Piontkowski kijelentette, hogy javasolja a meglelfelvonulások teljes betiltását, mivel akkora ellenszegülést váltanak ki a szélsőséges jobboldalon.

A tudatosság és a hátrányos megkülönböztetés konvergenciája az ország szexuális kisebbségeinek kulturális és jogi státusza közti mély szakadékot tükrözi. Emiatt részben a lengyel liberálisok okolhatók. Míg 2007 és 2014 között hatalmon voltak, úgy kezelték a népesség nem heteroszexuális tagjait, mint egy olyan csoportot, amelynek még bizonyítania kell politikai jelentőségét, határozatlan időre elhalasztva a legtöbb őket védelmező jogalkotási reformot. Azáltal, hogy nem sikerült előtérbe helyezni az LGBTQ-jogokat, a lengyel liberálisok elveszítettek egy lehetőséget, hogy a kulturális téren történt előrelépéseket érdemi jogi védelemmel alakítsák át. Az eredmény az lett, hogy Lengyelország kultúrájában általánosan nyitás történt – különösen a nagyvárosokban –, de e mögött a nyitás mögött kevés intézményi változás zajlott le. Jelenleg komoly veszély fenyegeti a sok éves tevékenység örökségét.

A jobboldal felemelkedése

Lengyelország politikai színtere jelenleg a reakciós erők irányába billen. Az európai uniós választások nagyrészt a PiS-nek, Lengyelország szélsőjobb szászlóshajójának kedveztek, őket követte a Polgári Platform (PO) centrupárt. Robert Biedron melegjogi aktivista új baloldali kezdeményezése, a Wiosna (Tavaszi) volt e három közül az egyetlen párt, amely jól láthatóan a szexuális kisebbségek jogait tüzte napirendre, és – kiábrándító módon – három helyet szerzett.

Lengyelországban a baloldali és a középpártok történelmi visszatekintésben jobban teljesítettek az európai uniós, mint a nemzeti választásokon, így a májusi eredmények nem jósoltak túl sok jót az ellenzék számára az októberre kitűzött országos parlamenti választásokat illetően. Úgy tűnik, hogy időközben a PiS úgy értelmezte az uniós választások eredményét, mint a párt növekvő szélsőségeségének jóváhagyását. Valószínűleg folytatni fogja az erkölcsi pánik keltését annak érdekében, hogy többnyire katolikus, konzervatív szavazóit visszahajtsa az urnákhoz.

A Lengyel Katolikus Egyház, amely a PiS fő cinkostársa ezeknek az indulatoknak a szításában, igyekszik elvonni a lengyelek figyelmét saját gyermekmoleesztálási botrányairól. Ezek a botrányok éveken át nyílt titoknak számítottak, amelyről csak a helyiek és töredékesen tudtak. Májusban megjelent a lengyel filmrendező, Tomasz Sekielski *Ne mondd el senkinek* című dokumentumfilmje, amely példátlan empirikus erővel emelte a köztudatba az egyház közelmúltban elkövetett szexuális visszaéléseit. Sekielski úgy vette filmre a bántalmazások túlélőit, hogy szembesítette őket az elkövetőkkel, emellett dokumentálta az egyházi vezetők módszeres ellenállását is az ügyben, amellyel megpróbálták megakadályozni, hogy az ilyen esetek bíróság elé kerüljenek. A dokumentumfilm futótűzként terjedt az interneten, és hivatalos kivizsgálás kiváltója lett.

A film rendkívül kínos volt a lengyel püspöki kar számára, és felerősítette abbéli félelmét, hogy elveszti politikai hatalmát. Tekintettel a kommunistaellenes mozgalmakat támogató

múltjára és II. János Pál pápa szovjetellenes állásfoglalására a hidegháború idején, a Lengyel Katolikus Egyház már régóta úgy hirdette magát, mint a „megfelelő” fajta modernség szószólóját, illetve a hagyományos értékek védelmezőjét. Ennek a feltételezett egyensúlynak alapján az egyház sok politikai győzelmet aratott, gondoljunk csak a szigorú abortusztörvényre, az államilag támogatott vallási nevelésre, illetve a neki járó jelentős adókedvezményekre. De különösen Lengyelország 2003-as uniós csatlakozása óta a Lengyel Katolikus Egyház súlyos konfliktusai az EU világiás szemléletével – többek között a házasság intézményének meghatározása miatt – kikezdtek világpolgári imázsát. Egy bántalmazási botrány azzal fenyeget, hogy még inkább aláássa az egyház erkölcsi tekintélyét és azt a képet, mely szerint kedvező társadalmi változások közvetítője lenne.

Sérülékeny eredmények

A nem heteroszexuálisok érdekében kifejtett tevékenység eredményei, amelyeket veszélybe sodornak ezek az újabb fejlemények, valószínűleg és hosszú távúak, ugyanakkor sérülékenyek. A tudósok és aktivisták már évtizedek óta azon dolgoztak, hogy felhívják a figyelmet az LGBTQ-csoportok lengyelországi jelenlétére. Az ország első két nagy LGBTQ-csoportját a Lambda Warsót (Lambda Warszawa) és a Homofóbia elleni kampányt (Kampania Przeciwno Homofobii) 1997-ben, illetve 2001-ben alapították. A két csoport fáradságátlanul dolgozott azon, hogy felvilágosítsák a lengyel társadalmat a lengyel LGBTQ-emberekről, és hogy felhívják a figyelmet a velük szembeni hátrányos megkülönböztetésre. Az országban megjelenő gender-tanulmányok tanszékeken – amelyek közül az elsőt Varsóban hozták létre 1996-ban – a tudósok elkezdték feltárni a szexuális kisebbségek lengyelországi történetét. Az emberek nagy része most hallott először azok földalatti életéről a kommunista érában, és szembesült a bizonyítékokkal, hogy a lengyel kulturális élet sok szereplője, mint például Maria Konopnicka és Jan Lechon költők, Maria Dabrowska és Witold Gombrowicz regényíró,

valamint Karol Szymanowski zeneszerző is a szexuális kisebbségek körébe tarthatott.

Az aktivisták tevékenységi hulláma és a tudományos kutatások, amelyek az 1990-es évek közepétől a 2010-es évek közepéig zajlottak, valódi hatást gyakoroltak a közhangulatra. Továbbá elvezettek néhány áttöréshez is, mint például a 2003-ban elfogadott korlátozott, hátrányos megkülönböztetés elleni törvényjavaslathoz. Hatásai a politikába is elértek: 2011-ben Anna Grodzka volt az első transznemű nő, akit bevásároltak a parlamentbe. 2014 óta Robert Biedron sikeres polgármesterként és egy új baloldali párt vezetőjeként jutott kiemelkedő szerephez. Néhány helyi önkormányzat, köztük a varsói és a gdanski, nemrégiben nyilatkozatot adott ki, amelyben ígéretet tettek a lakosság LGBTQ érzelmű tagjainak, különösen a tizenéveseknek és a hajléktalanoknak a támogatására.

A lengyelországi tapasztalat arról tanúskodik, hogy a tudatosság növelése csak korlátozott hatékonysággal működik intézményi változások nélkül.

(Foreign Affairs)

Aaron Ross – Barbara Lewis

Egy kongói bánya digitális eszközöket vet be a konfliktusövezetekből származó ásványok nyomon követésére

---

RUBAYA, Kongói Demokratikus Köztársaság

A kelet-kongói zöld dombvidék domboldalaiba vájt, sáros üregek szomszédságában álló kicsi kunyhóban egy kormányhivatalnok vonalkóddal lát el egy zsáknyi ércet. Az érc magas tantál-tartalmú, amely egy igen ritka, az okostelefonokban való felhasználásáról ismeretes fém. Kézi vonalkód-olvasójával beolvassa a vonalkódot, és a lezárt zsákra vonatkozó adatokat (súly, címkézés ideje, címkézést végző személy neve) tölt föl az eszközhöz kapcsolt felhő-alapú szerverre.

A Kongói Demokratikus Köztársaság egyik legújabb kezdeményezését láthatjuk akcióban, amely azt hivatott elősegíteni, hogy a globális ellátási láncba bekerülő ásványok bányászata ne gyermekmunka révén történjen, és a belőlük származó bevétel nem hadurak vagy korrupt katonák céljait szolgálja. Az új rendszer, melyet az RCS Global nevű, ellátási láncokat auditáló berlini cég fejlesztett ki, januárban debütált a Societe Miniere de Bisunzu (SMB) Rubaya melletti bányájában, ahol Afrika egyik legnagyobb koltán⁵ lelőhelye található.

„A rendszer, amennyire csak lehet, segít az SMB anyagait beszerzőknek megbizonyosodni arról, hogy a szóban forgó érc valóban a megjelölt bányából származik, nem pedig valamilyen más bányából csempészve került az ellátási láncba” – nyilatkozta Ferdinand Maubrey, az RCS ügyvezető igazgatója.

A vállalatok – különösen a Teslához, General Motors-hoz és Fordhoz hasonló nagy autógyártók – kíváncsian figyelik, hogy ez az újfajta, digitális megközelítés beválik-e például a tantál és a kobalt nyomon követésére, mivel a szabályozó testületek az Atlanti-óceán mindkét oldalán egyre nagyobb nyomást gyakorolnak az ásványkincsek végfelhasználóira az ellátási láncok tisztaságának igazolását illetően.

A cégek jelenleg többnyire papíralapú eredetigazolási rendszert használnak. De az ENSZ szakértői olyan eseteket is feltártak, ahol a tiszta eredetű ásványok azonosító címkéit ellopták és csempészeknek adták el, ezzel lehetővé téve számukra, hogy a feketelistás bányákból származó érceket megbízható forrásból származóként adják el.

Maubrey szerint az új rendszer segít, hogy az SMB termékei ne keveredhessenek a tisztázatlan eredetű ércekkel, mivel újfajta akadályokat jelent a bűnözők számára. Ahhoz például, hogy egy csempész lopott azonosító címkéket tudjon felhasználni, a vonalkódolvasót és a hozzá tartozó laptopot is el kell lopnia – egy ilyen lopásra pedig Maubrey szerint könnyen fény derül.

Mindazonáltal Maubrey belátja, hogy a rendszernek vannak még hiányosságai. Nem használják például az egyébként technológiailag

⁵ Tantálban gazdag ércfajta.